

Lærerark / Tværfagligt

Centrum X: En ungdomsserie om rygning

Læringsmål på forløbet

Eleverne lærer at redegøre for nogle af de dilemmaer, man kan stå i som ung, herunder om man skal sige ja eller nej til cigaretter. De kan vurdere, hvad man selv kan gøre i lignende situationer. Eleverne stifter bekendtskab med analyseredskaber, der kan bruges til undervisning i filmvidenskab, og sidst perspektivere seriens tematikker med en samfundsmæssig vinkel.

Kort om forløbet

Centrum er en ungdomsserie udgivet i foråret 2020, hvor danske skoleelever var hjemsendt på grund af corona. I samarbejde med Kræftens Bekæmpelse har instruktøren Jonas Risvig udviklet tre bonusafsnit, Centrum X, hvor de fire venner mødes igen i sensommeren. Centrum X giver et indblik i de fire unges liv, og hvordan de takler tematikker som rygning, alkohol og kærester.

I dette temaforløb lader vi seriens fire hovedpersoner starte samtalen om rygning og formidle budskabet om, at rygning er en dårlig idé, i en virkelighed, som de unge kan relatere sig til. Nu er det elevernes tur til at fortsætte denne snak sammen. De skal forholde sig til de dilemmaer, som Centrum X præsenterer, og sætte det i relation til samfundsproblematikker omkring rygning.

Fag

Centrum X består af tre afsnit á 15 minutters varighed. Se afsnittene med eleverne. Herefter lægger vi op til, at man kan køre tre forskellige forløb i hhv. SSF (sundhed- og seksualundervisning og familiekundskab), dansk eller samfundsfag eller samle alle tre dele i et temaforløb. Derfor er der knyttet en opgave til hvert fag. Der medfølger tre elevark til hhv. SSF, dansk og samfundsfag.

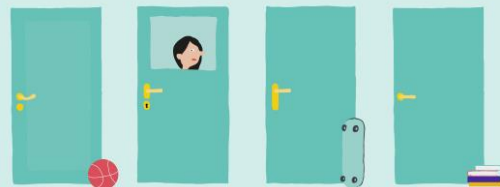
ARBEJDS- OG DISKUSSIONSPØRGSMÅL TIL SSF

Til hvert afsnit knytter der sig arbejds- og diskussionsspørgsmål. Brug en lektion på hvert afsnit:

- Se et afsnit ad gangen med klassen (Afsnittene finder du her: <http://www.op-i-roeg.dk/laerervejledning/temaforloeb/>)
- Eleverne arbejder to og to med de tilhørende arbejdsspørgsmål
- I lidt større grupper taler eleverne om de tilhørende diskussionsspørgsmål
- Opsamling i plenum

ANALYSE TIL DANSK

I danskfaget lægges der op til, at eleverne skal se de tre afsnit, hvorefter eleverne i grupper eller enkeltvis skal lave en sproglig analyse med fokus på kommunikation. Herunder skal eleverne analysere filmens handling med udgangspunkt i en selvvalgt analysemodel. Supplér evt. med en analyse af filmiske virkemidler.

DISKUSSION TIL SAMFUNDSFAG

Centrum X er et samarbejde med Kræftens Bekæmpelse, der vil forebygge rygning blandt unge. Men det er ikke det eneste, der kan gøres for, at børn og unge ikke ryger. I samfundsfagsøvelsen skal eleverne i mindre grupper, med udgangspunkt i de tre afsnit, diskutere politikernes ansvar for at forebygge rygning og vedtage love, der fremmer folkesundheden.

Tidsforbrug

Vejledende tid: 5 lektioner á 45 minutter til alle tre fag.

Forslag til tegn på læring

Sundhed- og seksualundervisning

- Eleven kan snakke om, hvilke dilemmaer, man kan stå i, når man bliver tilbudt en cigaret, og hvordan man kan handle på dilemmaerne
- Eleven kan vurdere, hvad rygning kan betyde for unge
- Eleven kan diskutere, hvordan rygning kan påvirke unge

Dansk

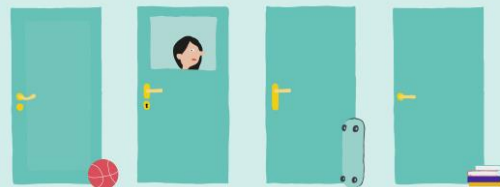
- Eleven kan gengive handlingen i serien
- Eleven kan identificere budskab, tema og målgruppe
- Eleven kan lave en personkarakteristik
- Eleven kan analysere samtaler
- Eleven kan vælge en analysemodel til at analysere handlingen i serien
- Eleven kan anvende en analysemodel

Samfundsfag

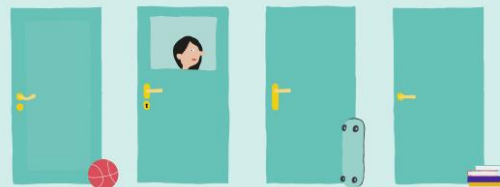
- Eleven kan redegøre for, hvad politikerne kan gøre for at forebygge rygning
- Eleven kan finde argumenter for, at politikerne hhv. skal lovgive eller undlade at lovgive på tobaksområdet
- Eleven kan udtrykke deres holdning til, om politikerne har et ansvar for at forebygge rygning eller ej

Forslag til færdigheds- og vidensmål efter 9. klassetrin

<p>Fag SSF</p> <p>Kompetenceområde Sundhed og trivsel</p> <p>Videns- og færdighedsområde Livsstil og levevilkår</p>	<p>Færdighedsmål Eleven kan vurdere sundhedsfaktorer ift. eget liv</p> <p>Vidensmål Eleven har viden om sundhedsfaktorer, som er særligt relevante for unge</p>
--	---

<p>Fag SSF</p> <p>Kompetenceområde Sundhed og trivsel</p> <p>Videns- og færdighedsområde Relationer</p>	<p>Færdighedsmål Eleven kan vurdere følelsesmæssige dilemmaer i relationer</p> <p>Vidensmål Eleven har viden om følelser og relationers betydning for sundhed, trivsel og seksualitet</p>
<p>Fag Dansk</p> <p>Kompetenceområde Fortolkning</p> <p>Videns- og færdighedsområde Perspektivering</p>	<p>Færdighedsmål Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger</p> <p>Vidensmål Eleven har viden om metoder til at sætte tekster i relation til aktuelle problemstillinger</p>
<p>Fag Dansk</p> <p>Kompetenceområde Kommunikation</p> <p>Videns- og færdighedsområde Dialog</p>	<p>Færdighedsmål Eleven kan analysere samtaler</p> <p>Vidensmål Eleven har viden om retoriske virkemidler, talehandlinger og positionering</p>
<p>Fag Samfundsfag</p> <p>Kompetenceområde Sociale og kulturelle forhold</p> <p>Videns- og færdighedsområde Socialisering</p>	<p>Færdighedsmål Eleven kan analysere sociale grupper og fællesskabers betydning for socialisering og identitetsdannelse</p> <p>Vidensmål Eleven har viden om socialisering og identitetsdannelse</p>

Baggrund til læreren

Afsnit 1: Brombær i knæhøjde

I afsnit 1 mødes de fire unge igen, og de tager til Asbjørns fest. Asbjørn har skaffet cigaretter til William, og gruppen splittes op da de går ud for at ryge. Luna og Maja snakker på badeværelset om deres holdning til rygning. Agnes er i festhumør og har drukket mere end de andre. Hun går med Asbjørn udenfor, hvor Asbjørn overtaler hende til at ryge. Afsnittet ender med, at Asbjørn og Agnes kysser.

I afsnittet ser vi både William, Maja og Agnes ryge. William ryger mere fast, Maja falder i, selvom hun er stoppet og Agnes ryger på baggrund af et indirekte gruppepres. Luna tager afstand til rygning og forstår ikke, at det er blevet en ting. Afsnittet lægger op til, at unge kan spejle sig i de forskellige karakterer ift. erfaringer med tobak.

Fakta til underviser: I en gennemsnitlig 7. klasse på 20 elever, vil én elev ryge enten dagligt (2 %) eller en gang i mellem (2 %). I en gennemsnitlig 9. klasse på 20 elever, vil én elev ryge dagligt (5 %), og to elever ryge en gang i mellem (12 %).

Se flere tal for rygning blandt unge på Kræftens Bekæmpelses hjemmeside: www.cancer.dk/forebyg/undga-roeg-og-rygning/fakta-om-rygning/unges-rygevaner/

Afsnit 2: F*ck-up krammer

I afsnit 2 fortæller Agnes Luna om festen og kysset med Asbjørn. De kommer frem til at Agnes skal fortælle det til William, også selv om Agnes ikke har lyst. Hjemme hos William er Maja på besøg. Williams far konfronterer William med en pakke cigaretter, og de aftaler, at William ikke skal ryge mere. William mødes med Agnes, og Agnes fortæller om kysset med Asbjørn. William går derfra og siger, at han har brug for en pause.

I afsnittet ser vi, hvordan Luna er ked af, at Agnes har røget. Dette lægger op til en snak om, hvorvidt man skal blande sig i ens venners erfaringer med tobak. I afsnittet får vi også et indblik i den dialog om cigaretter, der kan være mellem forældre og deres børn. Det kan gøres på mange forskellige måder, og snakken kan handle om, hvordan man helst vil have, at ens forældre taler med en om cigaretter (eller alkohol, sex, venner etc.).

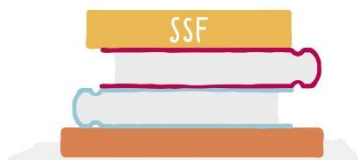
Afsnit 3: Pinky

I afsnit 3 fortæller William Maja om kysset, og de snakker om, hvor deres grænse går. Maja vil gerne hjælpe William til at holde op med at ryge, og de laver en aftale. På caféen tager Luna og Maja også snakken om det med at komme til at kysse en anden, og hvad der er okay. Agnes og William mødes igen efter at William har tænkt lidt. Han slår op med Agnes.

Afsnittet lægger i høj grad op til at tale om, hvornår man er afhængig, om det er let at stoppe med at ryge og, hvordan man kan støtte op om venner, der gerne vil stoppe med at ryge – og om man skal blande sig i, om ens venner vil ryge.

Elevark: Hvad sker der i Centrum X?

Du skal se afsnit 1 – 3 af ungdomsserien, Centrum X. Herefter skal du arbejde med arbejds- og diskussionsspørgsmål til hvert afsnit.

Gennem de tre afsnit får du et indblik i de dilemmaer, man kan stå i, når man bliver tilbudt en cigaret. Måske har du selv stået i et dilemma eller kender nogle, der har.

Afsnit 1: Brombær i knæhøjde

Arbejdsspørgsmål

Scene 1: På vejen

1. Hvad får vi at vide om de fire hovedpersoner Agnes, Luna, Maja og William, og hvad er deres indbyrdes forhold til hinanden? (lav evt. personkarakteristik)
2. William fortæller Agnes, at Maja er stoppet med at tage daus og ryge. Hvordan reagerer Agnes på det?

Scene 2: Til festen (i køkkenet)

3. Hvordan udvikler festen sig for de fire unge efter Asbjørn har givet cigaretter til William?
4. Hvilken holdning har Agnes, Luna, Maja, William og Asbjørn til rygning og hvordan kan du se det?
5. Hvordan påvirker det Luna, at Maja ryger?
6. Hvad er Agnes begrundelse for, at hun er blevet fuld?

Scene 3: Til festen (på badeværelset)

7. Hvad mener Luna med, at rygning er blevet en 'ting'?
8. Luna siger, at hun har set hvad rygning gør ved folk, hvad mener hun? Og hvorfor forstår hun ikke William?
9. Maja fortæller Luna, at hun ved, hvad der kan ske hvis man ryger. Tager hun det alvorligt?

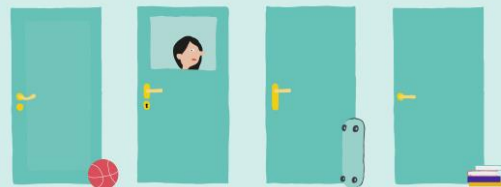
Scene 4: Til festen (på vejen)

10. Hvordan lykkes det Asbjørn at få Agnes til at skifte holdning, og sige ja til at ryge? Bliver hun presset til det?
11. Hvordan reagerer Agnes, da Asbjørn kysser hende?

Diskussionsspørgsmål

Ryger eller ikke-ryger?

- På badeværelset siger Maja, at hun ikke ryger, selvom hun lige har røget udenfor. Asbjørn siger også til Agnes, at han ikke ryger... 'sådan rigtigt'. Er det en løgn når de siger, at de ikke ryger?

- Hvornår er man ryger?

Festregler

- Luna siger, at hun ikke orker at feste og er socialt overstimuleret. Senere siger Agnes til Maja, at hun burde drikke igen, for hun var meget sjovere end før. Har du prøvet at være enten Luna, Maja eller Agnes til en fest, og hvordan havde du det i situationen?
- Skal man opføre sig på en bestemt måde til en fest?

Ryger alle?

- Luna siger til Maja, at rygning er blevet en ting, og at "alle ryger". Hvorfor siger hun det?
- Tror du, at der er flest unge, der ryger eller ikke ryger, i Danmark?
- Hvordan påvirker det én, hvis man tror, at der er mange flere der ryger, end der i virkeligheden er?

Grænser

- Agnes ender med at ryge, selv om hun først sagde nej. Hvordan kunne Agnes have holdt fast i sit nej?
- Skylder Agnes et kys fordi hun ikke ryger cigaretten færdig?
- Overtræder Asbjørn Agnes' grænser? Hvorfor / hvorfor ikke?

Afsnit 2: F*ck-up krammer

Arbejdsspørgsmål

Scene 1: På caféen

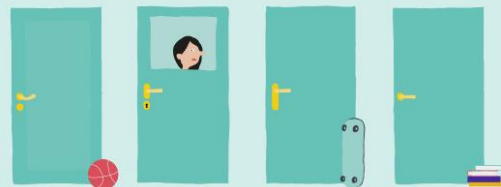
1. Hvad er Agnes undskyldning for at have røget til festen?
2. Hvordan reagerer Luna på, at Agnes har røget?
3. Hvordan har Agnes det med, at hun har kysset med Asbjørn?
4. Hvad råder Luna Agnes til at gøre, og hvordan reagerer Agnes?

Scene 2: Hos William

5. Hvad er Majas forklaring på, at William er 'broke'?
6. Hvordan reagerer Williams far, da han konfronterer William med cigaretterne?
7. Hvad er Williams fars argumenter for, at han synes at William skal lade være med at ryge?
8. Hvordan reagerer William?
9. Hvad mener William, når han siger, at hans far altid taler til fornuften?

Scene 3: Udenfor

10. Hvad siger Agnes til William og hvordan har hun det med det?
11. Hvordan reagerer William?
12. Hvad mener William når han siger, at der ikke er nogen undskyldning for det Agnes har gjort?
13. Hvordan ender deres snak?

Diskussionsspørgsmål

En god veninde/ven?

- Hvordan synes du, at Luna håndterer situationen på caféen, er hun en god veninde?
- Hvornår er det ok at sige fra over for sin veninde/ven?
- Har du oplevet at skulle sige direkte til en veninde/ven, at det, hun/han gjorde ikke var ok og over din grænse?

Forældre

- Hvad synes du om den måde, Williams far håndterer situationen på?
- Er det ok, at forældre blander sig i, om deres børn ryger? Hvorfor / hvorfor ikke?
- Hvordan ville du ønske, at dine forældre snakkede til dig i en lignende situation?
- Hvordan skulle de absolut ikke snakke til dig?

Tør du satse?

- Williams far fortæller, at hver anden ryger dør på grund af deres rygning. Forestil dig, at hver anden cigaret i en cigaretpakke eksploderede, når man røg den. Tror du så, at man ville turde at ryge? Hvorfor / hvorfor ikke?
- Hvad sker der egentlig med kroppen, når man ryger?

Afsnit 3: Pinky

Arbejdsspørgsmål

Scene 1: Udenfor (William og Maja)

1. Hvad siger og gør Maja for at få William til at holde op med at ryge?
2. Vil William gerne stoppe med at ryge?
3. Tror du William er afhængig?
4. Hvordan har William det med, at Asbjørn og Agnes har kysset?
5. Hvad mener Maja når hun siger, at der er to om et kys?
6. Hvad aftaler Maja og William i forhold til rygning?

Scene 2: På caféen

7. Hvorfor er Luna og Maja bekymret for, hvad der sker med gruppen, hvis William og Agnes slår op?
8. Luna og Maja snakker om, hvad man må i et forhold, hvad mener de hver især?

Scene 3: Udenfor (Agnes og William)

9. Hvad snakker Agnes og William om?
10. Hvordan reagerer Agnes på, at William siger, at de ikke skal være sammen mere?

Diskussionsspørgsmål

Afhængighed

- William siger til Maja: "Jeg har også lyst til at stoppe, det er bare svært når man er afhængig". Hvad betyder det at være afhængig?
- Kan man være afhængig af andet end rygning?
- Tror du, at det lykkes William at stoppe med at ryge?

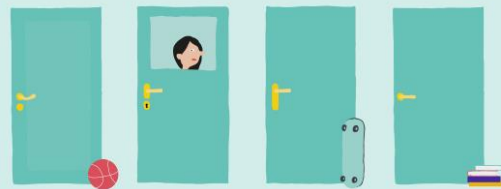
Rygestop

- Maja laver en aftale med William om, at de ikke skal ryge. Hvordan ville du hjælpe en ven eller veninde til at stoppe med at ryge?

Kæresteregler

- Luna og Maja bliver enige om at de må tjekke hinandens mobil, og at det er vigtigt ikke at have hemmeligheder i et forhold?
- Hvilke regler synes du at der skal være i et forhold?

Elevark: Danskanalyse af Centrum X

Når du har set de tre afsnit af Centrum X, skal du i gang med at analysere serien med hjælp fra nedenstående redskaber og analysemodeller. I skal I grupper eller enkeltvis igennem en række punkter, der kommer omkring handlingen, personerne og tema/budskab. Start fra toppen.

Præsentation

- Hvad hedder serien? (Er der symbolik i titlen?)
- Hvilken genre er serien?
- Hvem har lavet serien?
- Hvornår er serien lavet?

Referat

- Hvad handler serien om?

Tid og sted

- Hvornår foregår serien? (begrund dit svar i fx locations, tøj, sprog osv.)
- Hvor foregår serien? (begrund dit svar i fx locations, tøj, sprog osv.)

Karaktererne

- Hvem er seriens hovedpersoner?
- Lav en personkarakteristik af hovedpersonerne
- Hvordan er forholdet mellem hovedpersonerne? (fx konflikt, kærester, venner osv.)
- Hvilken udvikling gennemgår hovedpersonerne hver især?

Filmens dramaturgi (dette gøres bedst i makkerpar)

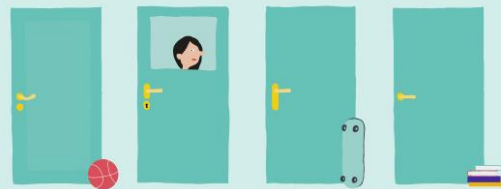
- Du skal nu lave en analyse af seriens dramaturgi. Dvs. du skal kigge på spænding, handling og hvad der skaber fremdrift. Det gøres ved at bruge analysemodeller. Du kender sikkert nogle af dem fra arbejdet med andre genrer: noveller, eventyr eller romaner. Vælg den model, som du mener, passer bedst til disse afsnit.
- Herunder findes et link, hvor fire analysemodeller præsenteres: <https://filmcentralen.dk/grundskolen/filmsprog/analysemodeller>

Tema og budskab

- Hvad er seriens temaer?
- Hvad er seriens budskab?

Konklusion

- Målgruppe: Hvem er målgruppen? Lykkes det at ramme den?
- Vurdering: Hvad synes du om serien?
- Perspektivering: Hvad minder serien dig om? (fx andre serier, film, tekster osv.)

Elevark: Centrum X: Har samfundet et ansvar?

Efter at have set de tre afsnit af Centrum X, skal du først i grupper snakke om, hvad politikerne kan gøre for at forebygge rygning. Du skal finde argumenter for, hvorfor de skal eller ikke skal lovgive på området. Til sidst skal I på klassen fremføre argumenterne over for hinanden og diskutere om politikerne har et ansvar eller ej.

Baggrund for gruppearbejdet og diskussion

Regeringen kom i december med en plan mod børn og unges rygning. Planen indeholder bl.a. disse punkter:

1. Tobak væk fra disken, så man ikke kan se det i butikkerne
2. Neutrale pakker, så alle pakker ser ens ud
3. Røgfri skoletid, så der ikke må ryges i skoletiden overhovedet
4. Bedre alderskontrol, så man altid skal spørges, om man er 18 år.
5. Højere priser på tobak, så en pakke koster ca. 55 kr.

Med udgangspunkt i planen, skal eleverne diskutere, om det er politikernes ansvar at forebygge rygning – og hvad deres begrundelse er for det.

Gruppearbejde

I grupper skal I nu finde argumenter for eller imod, at regeringen skal lovgive på tobaksområdet.

- 1) I skal finde argumenter FOR, at regeringen skal lovgive på tobaksområdet og dermed blande sig i folks vaner.
- 2) I skal finde argumenter IMOD, at regeringen skal lovgive på tobaksområdet og dermed IKKE blande sig i folks vaner.

I kan styrke jeres argumenter med f. eks. fakta, politiske ideologier (forskellige politiske overbevisninger eller holdninger) eller andre kilder. I kan finde inspiration her: www.opiroeg.dk.

Diskussion i plenum

I skal på skift fortælle jeres argumenter for resten af klassen.

Tal derefter om, hvorfor politikerne blander sig i folks sundhed. Er det for borgernes bedste, er det for at sparre penge på udgifter til sygehuse, eller er det begge dele? Hvad tror du?

Øvelsen slutes af med, at I fremfører jeres egne holdninger til, hvor meget politikere skal blande sig i folks sundhed.